

παρουσιάσεις

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Γιάννης Πανούσης

Καθηγητής Νομικής, Παν/μιο Θράκης

Στο άρθρο αυτό γίνεται μια παρουσίαση των μεγάλων ανθρώπινων δυνατοτήτων στο τομέα της πληροφορίας αλλά και της επεξεργασίας της.

Τονίζεται ιδιαίτερα ότι οι δυνατότητες των Η/Υ δεν αναιρούν τον ανθρώπινο παράγοντα.

1. ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Καθώς η Εγκληματολογική Κυβέρνηση δεν έχει ακόμα συγκροτήσει μια αυτοτελή επιστημονική θεωρία είναι σχετικά δύσκολο να περιγράψουμε τον ενιαίο, κοινά αποδεκτό ορισμό της ουσίας και του περιεχομένου της. Ας μην παραβλέπουμε άλλωστε το γεγονός ότι και τα δύο συνθετικά του νέου αυτού επιστημονικού τομέα γνώσης - η Εγκληματολογία και η Κυβερνητική - συνεχίζουν να προκαλούν διαμάχες στους ειδικούς ως προς το ακριβές αντικείμενό τους (1). Είναι κατά συνέπεια φυσικό να δημιουργείται κάποια σύγχυση ως προς το σύστημα γνώσεων, τη μεθοδολογία έρευνας και τον τρόπο αξιοποίησης των ληφθέντων αποτελεσμάτων που αναπτύσσονται στο χώρο της Εγκληματολογικής Κυβερνητικής (2).

Σε γενικές πάντως γραμμές μπορούμε να ορίσουμε την Εγκληματολογική Κυβερνητική ως "μιά ειδική εγκληματολογία η οποία ασχολείται με τις μεθόδους μαθηματικοποίησης και αυτοματοποίησης των πληροφοριών που σχετίζονται: α) με την διάπραξη ενός εγκλήματος και την αποκάλυψη του δράστη, β) με την σύνταξη ενός dossier de personnalite για δράστη και θύμα και γ) με την "παρακολούθηση" του κρατούμενου κατά την έκτιση των κυρώσεων και την εφαρμογή εξατομικευμένου προγράμματος κοινωνικής επανένταξης και δ) με την προώθηση σύγχρονων μέσων αντεγκληματικής και σωφρονιστικής πολιτικής" (3).

Είναι βέβαιο ότι ο υπό εξέλιξη αυτός επιστημονικός κλάδος σύντομα θα διερευνήσει το αντικείμενο δράσης του ώστε να μην καλύπτεται από τον παραπάνω ορισμό (4). Σε κάθε περίπτωση όμως η Εγκληματολογική Κυβέρνηση ως (υπο -) κλάδος της Εγκληματολογίας θα επηρεάζεται περισσότερο από την εξέλιξη αυτής και λιγότερο ίσως από την εξέλιξη της πληροφορικής (5).

Παρόλο δηλαδή που η εμφάνιση αυτού του κλάδου αποτελεί ουσιαστικά "προσπάθεια" της Εγκληματολογίας να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που δημιουργεί η επιστημονικο - τεχνική ραγδαία εξέλιξη (6) δεν πρέπει η "αποτελεσματικότητα" της πληροφορικής διαδικασίας στον τομέα π.χ. της δίωξης του εγκλήματος, να υπερβεί τις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου (ή τις βάσεις πολιτισμού μίας χώρας) (7).

Η εξερεύνηση π.χ. ενός εγκλήματος ως κυβερνητικού συστήματος δεν πρέπει να εκφυλιστεί σε μια φορμαλιστική μαθηματική απεικόνιση τύπων στην οθόνη ενός Η/Υ ή στην δημιουργία "Τραπεζών" για την υποτροπή ή για τα προβλήματα λειτουργίας κάθε σωφρονιστικού καταστήματος κλπ, αλλά πρέπει να μελετηθούν όλες οι πιθανές επιπτώσεις σε πολιτικό, κοινωνικό, νομικό αλλά και ηθικό επίπεδο (8).

Η λύση "προβλημάτων" με μαθηματική μέθοδο έχει από τη φύση της όρια. Η εγκληματολογική εκπαίδευση (9) και τεχνική πρέπει να εμπλουτιστούν όσο το δυνατό ταχύτερα με τα νέα δεδομένα, αλλά η εγκληματολογική θεωρία και μεθοδολογία της έρευνας πρέπει να "ζυμώσει" αρκετά τον τρόπο εναρμόνισής τους με τη γενική θεωρία της Εγκληματολογίας (10).

Για τους παραπάνω λόγους θα ασχοληθούμε στο άρθρο αυτό με την εφαρμοσμένη εγκληματολογική Κυβερνητική, την Κυβερνητική Ανακριτική, η οποία πλησιάζει περισσότερο στην τακτική και τεχνική και δεν θίγει - άμεσα τουλάχιστον - το θεωρητικό corpus της Εγκληματολογίας" (11).

2. ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η Ανακριτική, είτε ως επιστήμη που διερευνά τους τρόπους διάπραξης ενός εγκλήματος και τους τρόπους εξιχνιάσής του (12), είτε ως επιστήμη που διερευνά τους τρόπους και τις μεθόδους εντοπισμού των αποδείξεων (13), είναι δεδομένο ότι δανείζεται και χρησιμοποιεί στοιχεία από τις θετικές επιστήμες (14). Αλλωστε κύρια στο θέμα αυτό διακρίνεται από την ποινική δικονομία (15).

Το κρίσιμο χαρακτηριστικό δεν είναι μόνον η συλλογή αλλά και η επιστημονική επεξεργασία του "υλικού" γύρω από το έγκλημα (16). Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η οργάνωση και δράση των φορέων δίωξης και ανάκρισης βρίσκονται έξω από το αντικείμενο της Ανακριτικής. Απλά το κύριο ενδιαφέρον στρέφεται στις γνώσεις και την τεχνική τους (17) και λιγότερο σε άλλα θέματα όπως η εκπαίδευσή τους, η ιεραρχία τους κ.λ.π.

Η ανακριτική ενέργεια ως πληροφορικό - λειτουργικό σύστημα (18) (συλλογή, μελέτη, αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού) συνιστά τον κρίκο ανάμεσα στην Εγκληματολογία (εγκληματίας + θύμα) και την Κυβερνητική (τεχνική στοιχεία πληροφόρησης για το έγκλημα). Το ατομικό βιο - κοινωνικό φαινόμενο (19) συνδυάζεται με την τεχνογνωσία. Η εισδοχή των Η/Υ στην δίωξη του εγκλήματος (20) αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της αλληλεπίδρασης του συστήματος "άνθρωπος" με το σύστημα "μηχανή".

Η μαθηματοποίηση και κυβερνητικοποίηση της εγκληματολογικής δράσης, επιφέρει, όπως είναι φυσικό, σημαντικές αλλαγές στην παραδοσιακή μεθοδολογία των εγκληματολογικών επιστημών (21). Η σώρευση τεράστιου αριθμού εμπειρικών δεδομένων, η δυνατότητα ταχείας επεξεργασίας τους, η τυποποίηση, η αξιολόγησή τους, όχι μόνον επιβάλλουν τη δημιουργία νέων ανακριτικών ειδικοτήτων (π.χ. προγραμματιστής ποινικού μητρώου) αλλά και επηρεάζουν την ίδια τη θεωρητική προσέγγιση των προβλημάτων (22).

Από τις επινοήσεις του Bertillon (23) μέχρι την "αλλοίωση" της εγκληματολογικής θεωρίας λόγω χρήσης Η/Υ έχει περάσει αρκετός χρόνος αλλά δεν έχει γίνει ακόμα εμπεριστατωμένη ανάλυση των προβλημάτων που δημιουργούνται. Η μηχανιστική μεταφορά μέσων και μεθόδων από τις θετικές επιστήμες στις κοινωνικές μπορεί να αποβεί μοιραία για τις τελευταίες αν δεν κατοχυρώσουν τη δική τους ιδεολογία.

αποβεί μοιραία για τις τελευταίες αν δεν κατοχυρώσουν τη δική τους ιδεολογία.

Η μετρική φωτογράφιση των χώρων (24), η γραφολογία (25), η δακτυλοσκοπία (26) διευκολύνουν την εγκληματολογική έρευνα, αποκαλύπτοντας σταθερούς νόμους, αλλά δεν "κατευθύνουν" το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης, διαδικασία με αποκλειστικά "ανθρώπινα χαρακτηριστικά (27). Η μετάβαση από το δίπτυχο "Κυβερνητική και νομική επιστήμη" ή "Κυβερνητική της νομικής επιστήμης" στην ενιαία "Κυβερνητική νομική επιστήμη" θα είναι καταστροφική αν, πέρα από τη βελτίωση μεθόδων νομοθετικής τεχνικής (23), σημαίνει επέκταση στον τομέα της θεωρητικής θεμελίωσης και στον καθορισμό των μέσων δράσης των αρμοδίων οργάνων (29).

Η εφαρμογή της στατιστικής, των μαθηματικών και της κυβερνητικής - κατ' εξοχήν επιστημονικών μεθόδων ακρίβειας - στις ανθρωπιστικές νομικές επιστήμες πρέπει να εξαντλείται στην πραγματογνωμοσύνη και στην παροχή πληροφοριών κ.λ.π και όχι να αντικαθιστά το σύστημα των νομικών επιστημών στο σύνολο του. Ανάμεσα στο πρωτότυπο αντικείμενο ως φορέα πληροφόρησης (π.χ. ύποπτος υπάλληλος) και στο λήπτη του σήματος πληροφόρησης (π.χ. ανακριτικός υπάλληλος) διαπλέκονται αντιλήψεις και επεξεργασίες, όχι μόνο μαθηματικές, αλλά και ιδεολογικοοικονομικές (30). Η απεικόνιση ενός αντικειμένου συμβάλλει στην ταχύτερη αποκωδικοποίηση των σημάτων αλλά δεν προδικάζει τους συλλογισμούς για τις σχετικές αλληλεπιδράσεις (χώρου, χρόνου, προσώπων) (31). Το αντικειμενικό στοιχείο είναι ένα από τα δεδομένα της γνωστικής διαδικασίας η οποία όμως παραμένει πάντα μια "ανθρώπινη υπόθεση". Ο απεικονίσεις επί της οθόνης και οι εικόνες στην συνείδηση του ανθρώπου δεν ταυτίζονται αναγκαστικά.

Η πληροφόρηση ως ενημέρωση (32) μας συνδέει με τον "έξω κόσμο" δια των αισθητηρίων, αλλά ως αντανάκλαση του απεικονιζομένου αντικειμένου από το απεικονίζον (33) προϋποθέτει την παρεμβολή άλλου συστήματος (του απεικονίζοντος) το οποίο μπορεί να αλλοιώσει τα πάντα. Η "συσκευή" που συνδέει την πληροφόρηση με την πηγή της διασφαλίζει βέβαια τη μη - ύπαρξη υποκειμενικής εικόνας του αντικειμένου (όπως συμβαίνει π.χ. όταν ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται κάτι) κινείται όμως υποχρεωτικά σ' ένα σύστημα "τυποποίησης".

Ενώ δηλαδή η "μηχανή" ενεργεί σύμφωνα με λογικές επεξεργασίες δεδομένων, που βασίζονται σε σωστά στοιχεία πληροφόρησης, ο άνθρωπος ως κατέχων κοινωνική πείρα, προσωπική ευαισθησία κ.λ.π. μπορεί να καταλήξει σε μια σωστή απόφαση χωρίς να διαθέτει ολοκληρωμένη πληροφόρηση. Οι εκ των προτέρων επιλεγμένες μεταβλητές του Η/Υ δεν επιτρέπουν την προσαρμογή στο περιβάλλον ή την πρόσφορη επεξεργασία του συγκεκριμένου (που "μπορεί" ο άνθρωπος μέσω αίσθησης και νόησης). Το συνολικό είναι έξω από τις δυνατότητες του Η/Υ. Η σύνθεση των δεδομένων από έναν Η/Υ και η σύνδεση των δεδομένων με το χτες, το σήμερα και το αύριο από έναν άνθρωπο συνιστούν δύο διαφορετικές διαδικασίες.

Το ανθρωπο - μηχανικό σύστημα έχει έννοια όταν ο άνθρωπος διατυπώνει το πρόβλημα, παίρνει πληροφόρηση, κατευθύνει την επεξεργασία και σε ανάλυση αποκωδικοποιεί με τα δικά του δεδομένα το δεδομένα που του δίνει ο Η/Υ (34).

Ο ίδιος ο ορισμός ενός εγκλήματος, π.χ. της ανθρωποκτονίας (35) (1 = Οποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται ..... 2 = Αν η πράξη αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε βρασμό ψυχής .....) συγκροτεί ένα δομικό σύστημα με σταθερά στοιχεία όπως υποκείμενο (δράστης), αντικείμενο (προσβαλλόμενο έννομο αγαθό), συνθήκες διάπραξης και αποτελέσματα. Στο σύστημα αυτό αναπτύσσονται σχέσεις και εξαρτήσεις χωροχρονικές (π.χ. αφαίρεση μεταφορικού μέσου για πολύ μικρό χρονικό διάστημα)

(36) αιτιατικές (π.χ. μητέρα που σκότωσε το παιδί, ενώ εξακολουθούσε η διατάραξη του οργανισμού της) (37) ή και συνάφειες με το "έξω σύστημα" (π.χ. διαφήμιση μέσων άμβλωσης με την κυκλοφορία εγγράφων) (38).

Το "έγκλημα" ως πολυσυστατικό σύστημα περιλαμβάνει τόσο υποκειμενικές πληροφορίες (όψη, κίνηση, ιδιότητες του δράστη) όσο και αντικειμενικές πληροφοριών αυτών έχουν νόημα στο βαθμό που μπορούμε να εντοπίσουμε τις διασυνδέσεις μεταξύ τους, δηλαδή κυρίως να περιγράψουμε το *modus operandi* του δράστη.

3. Ο ΜΥΘΟΣ ΤΩΝ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Τα σύμβολα και τα ψηφία στον τομέα της Εγκληματολογικής Κυβερνητικής δεν είναι εύκολο να εκφράσουν την βαθύτερη ουσία των πραγμάτων, δηλαδή την ποιότητα, που κρύβεται πίσω από τις ποσότητες. Η απεικόνιση ενός αντικειμένου δεν καταλήγει οπωσδήποτε σε πλήρη γνώση των ιδιοτήτων του και των συσχετίσεών του. (Αυτή άλλωστε η γνωστική διαδικασία είναι δουλειά εγκληματολόγου και όχι του χειριστή Η/Υ). Η τυποποίηση πολλές φορές διαψεύδεται από την πραγματικότητα (40). Η αυτοματοποίηση της πληροφορίας και η "εκλογίκευση" της επεξεργασίας δεν συμβιβάζονται με την πολυσημία των δικανικών συλλογισμών (41) και τα διδάγματα της κοινωνικής πείρας.

Η γλώσσα του Η/Υ εξακολουθεί (ευτυχώς) να διαφοροποιείται και να διαφέρει από τη γλώσσα του νομικού και του δικαστή (42). Ο σχηματισμός μίας πληροφοριακό - επιχειρησιακής γλώσσας δεν μπορεί να σημαίνει το θάνατο της γλώσσας του εγκληματολόγου, του κοινωνιολόγου κ.λ.π. Το "μαθητικό μοντέλο" του εγκληματία και το "κοινωνικό του στερεότυπο" (43) δεν θα ταυτιστούν ποτέ (όπως και η μαθητική διατύπωση ενός προβλήματος (44) δεν συμπίπτει με την αγωνιώδη αναζήτηση τρόπων αντιμετώπισης ενός (αρνητικού) κοινωνικού φαινομένου). Αλλωστε και οι προτεινόμενες λύσεις δεν μπορεί να είναι όμοιες. Ο θετικισμός στην Εγκληματολογία εκπλήρωσε τον ιστορικό του ρόλο. Η μέσω Η/Υ επαναβίωσή του μόνο προβλήματα μπορεί να δημιουργήσει.

Η αίσθηση της παγκόσμιας ισχύος που παρέχει η αντικειμενικότητα ενός τυποποιημένου συστήματος (45) αναφέρεται μόνο στα "ίχνη του εγκλήματος" (46) και όχι μόνο στα "ίχνη του εγκληματία (47). Οι απεικονίσεις των αντικειμένων και οι νοητικοί συνειρμοί των απεικονιζομένων αντικειμένων, δηλ. η παρέμβαση της συνείδησης του ανθρώπου, σίγουρα δεν είναι το ίδιο πράγμα. Οι μηχανισμοί διαμόρφωσης μιας συνείδησης δεν υπακούσουν στους ίδιους νόμους με τις τυποποιημένες απεικονίσεις (48).

Η τυποποίηση αφαιρεί αυτά τα στοιχεία που ο εγκληματολόγος προσθέτει για να ανακαλύψει μια προσωπικότητα και να τη συνδέσει με την (εγκληματική) πράξη (49). Στην Εγκληματολογία δεν υπάρχουν αιτίες (50) οι οποίες μπορούν να αποσπαστούν από την προσωπικότητα και τις διασυνδέσεις της (51) ή ιδιότητες που μπορούν να μη ληφθούν υπόψη χωρίς κίνδυνο αποπροσανατολισμού. Τίποτα δεν είναι ανεξάρτητο από τίποτα στη σχέση "δράστης - χώρος - ενέργεια" (52). Και κανείς δεν είναι συγκρίσιμος με κανέναν (53). Το πρωταρχικό υποκείμενο πρέπει να μείνει "αλώβητο" αν θέλουμε να βρούμε την αλήθεια. Η διάσπασή του ή η απεικόνισή του μόνο "κακό" μπορούν να κάνουν. Και στον άνθρωπο - εγκληματία και στην Απονομή της Δικαιοσύνης.

Η πληροφορία πρέπει να μπει στην υπηρεσία της Εγκληματολογίας και όχι να

γίνει ο εγκληματολόγος υπηρέτης της Πληροφορικής. Διαφορετικά ελοχεύει ο κίνδυνος η μηχανή να νικήσει τον άνθρωπο. Κι αυτή η ήττα στο χώρο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης θα σημάνει ένα νέο Μεσαίωνα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Σχετικά με τους ορισμούς της Εγκληματολογίας βλ. μ.α Στ. Αλεξιάδη. Εγκληματολογία, 1 Θεσ/νίκη 1985, σ. 32 - Μ. Μπακατσούλα, Εγκληματολογία, Αθήνα 1979, σ. 4 - Α. Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, Εγχειρίδιον Εγκληματολογίας, μέρος Α', Αθήνα 1984, σ. 21 - Κ. Γαρδίκας, Εγκληματολογία, τ. Α' εκδ. 5η, Αθήνα 1966, σ. 128 επ. - Κ. Σπινέλλη, Εγκληματολογία, Παραδόσεις, Αθήνα 1985, σ. 12, 22, 35 - Γ. Πανούση, Εισαγωγή στην εγκληματολογία, Αθήνα 1983, σ. 10 - Ι. Φαρσεδάκη, Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση, Αθήνα 1984, σ. 11 - Ηλ. Δασκαλάκη, Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Παραδόσεις, Αθήνα 1985, σ. 14 επ.

Σχετικά με τα προβλήματα της Κυβερνητικής βλ. μ.α. Jeremy Campbell Ανθρωπος και πληροφορικά συστήματα, εκδ. Χατζηνικολή, Αθήνα 1985 - N. Wiener, Κυβερνητική και κοινωνία, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, χ. χρ. - Χρ. Μυλωνόπουλου. Η ποινική προστασία του λογισμικού κατά το ελληνικό δίκαιο Ποιν. Χρ. ΛΗ', 1, σ. 3επ.

2. Βλ. Al. Chouraqui, L' informatique au service du droit, Paris 1974, σ. 534 - D. J. Enrigenis, Examen critique et comparatif des divers systemes electroniques de stockage et de traitement d' informations juridiques, Πληροφορική και δίκαιο, 1 : 1987, σ. 32επ.

3. Στον ορισμό αυτό δεν αναφέρεται ρητά η συμβολή της Πληροφορικής στην κατάρτιση εγκληματολογικών στατιστικών, στην τήρηση ποινικών μητρώων, αρχείων κ.λ.π. γιατί όλες αυτές οι δραστηριότητες συνδέονται είτε με το σημείο (β) είτε με το σημείο (δ) του ορισμού. Για την έννοια του όρου computer crime βλ. Θ. Γιαννόπουλου. Οφεις και προβλήματα της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, ΝοΒ, 34, σ. 170. Επίσης Χρ. Μυλωνόπουλου. Η εγκληματικότητα στον χώρο των υπολογιστών, Οικ. Ταχ. 29/11/88 σ. 74.

4. Βλ. για πιο πλούσιο περιεχόμενο του κλάδου (π.χ. τυποποίηση ορολογίας, κατηγοριοποίηση εγκληματικών πράξεων κ.λ.π) σε Dictionary of Criminal Justice, Data Terminology, U.S. Department of Justice, Red 1981, σ. 7επ.

5. Βλ. σχετικά σε Conseil de L' Europe, The Progress in legal information in Europe, Camoridge 13 - 15/7/1983, εκδ. C. de l' Europe, Strasbourg 1984, c. 12, 28, 118 και Γ. Πανούση, Πληροφορική και Εγκλημα, στον τόμο "Το ζητούμενο στην Εγκληματολογία" 1988, σ. 419 επ. - Πρβλ. με αξιοποίηση δυνατοτήτων Πληροφορικής στο χώρο του Δημοσίου Δικαίου Α. Παντελή. Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές (1926 - 1985) στον Η/Υ, Αθήνα 1988.

6. Βλ. D. N. Chorafas, Η επανάσταση της γνώσης, εκδ. Παπαζήσης, 1969, σ. 73 - P. Feyerabend, Γνώση για ελεύθερους ανθρώπους, Θεσ/νίκη 1986, σ. 152 - Πρβλ. και με M. Masse, Le droit penal special ne de l' informatique, Journee d' etudes du 15/11/80 a Poitiers "Informatique et droit penal", εκδ. Cujas, 1983, σ. 22 επ. - Πρβλ. Σοφ. Χρυσοστομίδη. "Η επανάσταση θα γίνει σε κομπιούτερ και όχι με οδοφράγματα" Συνέντευξη, Ταχυδρόμος 21/7/88 - Βλ. γενικότερα Λόταρ Στρίμπινγκ, Κάριν Τσένκερ, Με το μυαλό και το κομπιούτερ, Αθήνα 1989, σ. 29.

7. Πρβλ. Recommendation No R (85) 10, Committee of Ministers on 28/6/1987, Council of Europe: "Δεν υπάρχουν όρια στις "αισθητηριακές δυνατότητες" του η Τεχνολογία και η Επιστήμη θέτουν στην υπηρεσία της Αστυνομία για τη δίωξη του εγκλήματος". -

Βλ. όμως και Κ. Κωνσταντινίδη Ποινικό Δίκαιο και ανθρώπινη αξιοπρέπεια, Αθήνα 1987, σ. 68 επ.

8. Βλ. μ. α. Recommendation No R (83) 3 "Concerning the protection of users of computerised legal information services" Committee of Ministers on 22/2/1983, Council of Europe - βλ. και Α. Ι. Πασιά, Ηλεκτρονικό εθνικό Αρχείο Ποινικού Μητρώου, Ε. Ε. Ευρ. Δικ. 3, 1985, σ. 470 επ. - Βλ. γενικότερα Ν. Ιντζεσίλογλου, Ηλεκτρονική επεξεργασία του Δικαίου, Θεσ/νικη 1988, σ. 18 επ.

9. Γι' αυτό κρίνεται αναγκαία η διδασκαλία της Νομοπληροφορικής στα Τμήματα Νομικής, στις Σχολές Αστυνομίας κ.λ.π. βλ. Γ. Πανούση, Η διδασκαλία των εγκληματολογικών επιστημών στα τμήματα Νομικής, 1987, σ. 35. - Α. Ι. Πασιά, Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και νομική παιδεία, Αρμ. 1980, σ. 540 επ. - Σπ. Σημίτη, Η/Υ και νομική παιδεία, Αρμ. 1980, σ. 525 επ. - Πρβλ. Α. Vuillemin, Informatique et traitement de l'information en lettres et sciences humaines, Masson 1987, σ. 15.

10. Βλ. Γ. Πανούση, Πληροφορική και έγκλημα, σ. 423.

11. Βλ. Γ. Φαρσεδάκη, οπ. π., σ. 11 επ. - Στ. Αλεξιάδη, Ανακριτική 1986, σ. 21 - Χρ. Γιώτη, Ανακριτική, 1934, σ. 12 - Γ. Σταθέα, Εγχειρίδιον Ανακριτικής 1973, σ. 7. - Για την μεθοδολογία και τις μεθόδους στην Ανακριτική βλ. P. F. Ceccaldi, La Criminalistique, 3ed. Paris 1976, σ. 13 επ.

12. Βλ. σε Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 28 υποσ, 10 σχετικά με το θεμελιώδες έργο των H. Gross (- Fr. Geerds), Handbuch der kriminalistik, 10 Aufl. 1977.

13. Βλ. E Locard, Η ποινική ανάκρισις και αι επιστημονικά μέθοδοι, μεταφ. Χρ. Γιώτη, 1923, σ. 19. - Βλ. γενικότερα Louis Couffinal La cybernetique comme methodologie, στο "Les etudes philosophiques, Puf. Avril - Juin 1961. σ. 160.

14. Βλ. σχετικούς προβληματισμούς σε Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 32 - 35.

15. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 22, 49 - Χρ. Γιώτη, οπ. π., σ. 12.

16. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 27 - Χρ. Γιώτη, οπ. π., σ. 15. P. F. Ceccaldi, οπ. π., σ. 16 επ.

17. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 48. - Χρ. Γιώτη, οπ. π., σ. 15.

18. Βλ. Ph. Robert, Informatique et recherche penale, Journee, σ. 127 επ. - Πρβλ. με Α. Μακρυδημήτρη, Θεωρία των αποφάσεων Θεωρητικά παραδείγματα και Οργανωτικές συνιστώσες στη διαδικασία των αποφάσεων, Αθήνα 1989, σ. 14.

19. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, Εγκληματολογία, σ. 125, - Α. Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, οπ. π., σ. 41.

20. Βλ. P. Cournat, L' apparition de l' informatique dans le domaine penale, Journee, σ. 14 - Χ. Δημόπουλου, Κυβερνητική Εγκληματολογία - Βασική Προβληματική, Δελτίο Εγκληματολογικής Ενημέρωσης, τ. 5 - 6. Αυγ. - Νοεμ. 1986, σ. 5 επ. - Βλ. και M. Fisher, The electronic office of the future, Conseil de l' Europe, 1983, σ. 206 επ.

21. Βλ. Γ. Πανούση, Πληροφορική και έγκλημα, σ. 426 - Θ. Γιαννόπουλου, οπ. π., σ. 171.

22. Αναγκαία κρίνεται η ίδρυση ενός μη - κυβερνητικού Ινστιτούτου ειδικευμένου σε θέματα νομοπληροφορικής στο οποίο θα συνεργάζεται ως ερευνητές νομικοί, μαθηματικοί, κοινωνιολόγοι κ.λ.π.

23. Βλ. Alph. Bertillon, Identification anthropometrique, Ministere de l' Interieure, Malum 1885, Κ. Δανούση, Ο Αλφόνσος Μπερτιγιόν και το έργο του, Αστυν. Επιθ., Ιαν. 1987, σ. 30 - Γ. Πανούση, Φυσιογνωμική, 1988, σ. 156 - 158 - V. Balthazard, Precis de medecine legale, Paris 1935.

24. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, Ανακριτική, σ. 141. - Χρ. Γιώτη, οπ. π. σ. 366 - E. Locard, οπ. π., σ. 223 - P. F. Ceccaldi, οπ. π., σ. 18 επ. - Ι. Φαρσεδάκη, οπ. π., σ. 67.

25. Βλ. μ. α. Δ. Θωμά, Δικαστική Γραφολογία, 1971, σ. 19 επ. - Α. Μιχαλόπουλου, Δικαστική Γραφολογία και Εφηρμοσμένη Χαρακτηρολογία, 14η εκδ. 1985, σ. 13. - Τ. Φιλιππίδη, Δικαστική Ψυχολογία, 2η εκδ. Θεσ/νίκη 1986, σ. 323.

26. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, οπ.π., σ. 101 επ. - Χρ. Γιώτη, οπ. π., σ. 241 επ. - E. Locard, οπ. π.μ σ. 10 - P. F. Ceccaldi, οπ. π., σ. 37 επ. - Ι. Φαρσεδάκη, οπ. π., σ. 67 - Κ. Γαρδίκας, Αστυνομική, 5η εκδ, 1964, σ. 201.

27. Βλ. Κ. Καλαβρού, Άνθρωπος και Τεχνολογία στην απονομή της Δικαιοσύνης, δακτυλογρ. εισήγηση στο Σεμινάριο "Μεθοδολογία της έρευνας". Κομοτηνή 9 - 12/11/87.

28. Βλ. Τ. Μαρίνου, Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το δίκαιο. Αθήνα 1980, σ. 27 επ.

29. Βλ. Κ. Καλαβρού, εισήγηση, οπ. π., - Τ. Μαρίνου, οπ. π., σ. 115.

30. Πρβλ. με επιχειρηματολογία Κ. Καλαβρού, Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, Αθήνα 1984, σ. 38 επ. - Πρβλ. Μισέλ Φουκώ, Οι λέξεις και τα πράγματα, 1986, σ. 477: "Οι επιστήμες του ανθρώπου συρρικνώθηκαν περί τα μαθηματικά".

31. Βλ. Κ. Καλαβρού, εισήγηση, οπ. π.

32. Βλ. N. Wiener, οπ. π., σ. 125 - J. Campbell, οπ. π., σ. 233 - Βλ. και Andree Coudot - Perrot, Κυβερνητική και Βιολογία, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, χ. χρ., σ. 6.

33. Βλ. Β. Λένιν, Υλισμός και εμπειριοκριτικισμός, μετ. Γ. Βιστάκη, Αθήνα 1956, σ. 54.

34. Βλ. Γ. Πανούση, Πληροφορική και έγκλημα, σ. 433.

35. Βλ. άρθρο 299 Π. Κ.

36. Βλ. άρθρο 374α Π. Κ.

37. Βλ. άρθρο 303 Π. Κ.

38. Βλ. άρθρο 305 Π. Κ.

39. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 145, 188 - Χρ. Γιώτη, οπ. π., σ. 62, 68 - P. F. Ceccaldi, οπ. π., σ. 68 επ. - Βλ. και Σπ. Παζινού. Εγκλημα - Κοινωνία - Αστυνομία, β' εκδ, 1940, σ. 12 επ. - Κ. Γαρδίκας, οπ. π., σ. 364.

40. Βλ. Δ. Ι. Ευρυγένη, Βιβλιοκρισία στο έργο του Σπ. Σημίτη "Κρίση πληροφορίας εις το Δίκαιον και Επεξεργασία δεδομένων" (Καρλορούνη 1970), Αρμ. 1971, σ. 1146 επ.

41. Βλ. Κ. Καλαβρού, εισήγηση, οπ. π.

42. Βλ. Α. Ι. Πασιά, Η ποιοτική διαδικασία των σχέσεων δικαίου και Η/Υ - Βασικές προϋποθέσεις νομιμοποίησης, Πληροφορική και Δίκαιο, 1:1987 σ. 11 επ. - Τ. Μαρίνου, οπ. π., σ. 104.

43. Βλ. Ηλ. Δασκαλάκη, οπ. π., σ. 144 επ.

44. Πρβλ. "Τα μαθηματικά σύμβολα δημιουργούν την αυταπάτη ανύπαρκτης ακρίβειας, απατηλή επίφαση επιστημονικής αυστηρότητας" Αλεξ. Λουκ. Συγκινήσεις και προσωπικότητα 1986, σ. 125 - βλ. επίσης Φ. Φράνκ. Η αρχή της αιτιότητας, Αθήνα 1976, σ. 12: "Έτσι η επιβίωση ότι δύο και δύο κάνουν τέσσερα δεν λέει απολύτως τίποτε ούτε για τον πραγματικό κόσμο ούτε για τον τρόπο με το οποίο τον υποδείχνουμε" - Βλ. επίσης Τ. Μαρίνου, οπ. π., σ. 105.

45. Πρβλ. με παγκοσμιότητα της Ανακριτικής, σε Στ. Αλεξιάδη, οπ. π., σ. 35.

46. Βλ. Γ. Πανούση, Θεμελιώδη ζητήματα της Εγκληματολογίας, 1987, σ. 54 επ. - G. Apaneson, Principles of Criminology, Moscow 1982, e. 112.

47. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 99 - P. Boujat - J. Pinatel, *Traite de droit penal et de Criminologie*, Paris 1963, σ. 417 επ.

48. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 47 επ. - Για τη διαμόρφωση ψευδούς ιδεολογίας βλ. J. Cabel, *Η ψευδής συνείδηση*, Αθήνα 1977. Βλ. επίσης Γκ. Λούκας, *Ιστορία και ταξική συνείδηση*, Αθήνα 1975, σ. 99.

49. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 49 επ. - G. Avanesov, οπ. π., σ. 108.

50. Βλ. Στ. Αλεξιάδη, *Εγκληματολογία*, σ. 70 - Α. Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, οπ. π., σ. 104 - Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 19 επ.

51. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 106 επ. - P. Boujat - J. Pinatel, οπ. π., σ. 666 - J. Leyrise, *Manuel de psychiatrie legale et de Criminologie clinique*, Paris 1977, σ. 250.

52. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 154 - P. Boujat - J. Pinatel, οπ. π., σ. 404.

53. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 93 επ. - G. Avanesov, οπ. π., σ. 152 επ.
